

Aluehallintovirasto

Lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan valtionavustuksen käyttö Kainuussa ja Pohjois-Pohjanmaalla 2021

Jaana Tuuttu

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto

Opetus- ja kulttuuritoimi

Lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan valtionavustuksen käyttö Kainuussa ja Pohjois-Pohjanmaalla 2021

Jaana Tuuttu

Aluehallintovirastojen julkaisuja 152/2022

ISSN 2343-3132

ISBN 978-952-5900-73-6

2022

Tekijät Jaana Tuuttu		Julkaisuaika 22.12.2022	
		Toimeksiantajat(t)	
		Toimielimen asettamispäivä	
Julkaisun nimi Lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan valtionavustuksen käyttö Kainuussa ja Pohjois-Pohjanmaalla 2021			
Tiivistelmä Lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan avustamisen tavoitteena on lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien lisääminen, lasten ja nuorten yhteisöllisyyden ja osallistumisen vahvistaminen sekä uusien, monipuolisten elämysten saaminen yhdessä ikäisten kanssa. Toimintaa voidaan suunnata myös syrjäytymistä ehkäisevään toimintaan sekä monikulttuuriseen harrastustoimintaan paikallisen tarpeen mukaan. Tässä raportissa selvitetään Pohjois-Suomen aluehallintoviraston myöntämän lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan valtionavustuksen käyttöä Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan maakunnissa kaudella 2021–2022. Raportin tiedot on kerätty valtionavustusta kaudella saaneiden toimijoiden loppuselvityksistä. Tässä raportissa kartoitetaan lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan toteutumista, avustusta saaneita toimijoita, kerhotoiminnan sisältöä, toiminnan kustannuksia ja rahoitusta sekä toiminnan arviointia. Kauden 2021–2022 tietoja verrataan aikaisempien vuosien tietoihin. Vuonna 2021 Pohjois-Suomen aluehallintovirasto myönsi 255 500 euroa harkinnanvaraista valtionavustusta lasten ja nuorten paikalliseen harrastustoimintaan. Harrastustoiminnan valtionavustuksella järjestettyä toimintaa toteutettiin 33 kunnan alueella. Valtionavustuksella toteutettiin kaikkiaan 486 kerhoa ja 93 päiväleiriä, joihin osallistui yhteensä noin 7 600 lasta ja nuorta.			
Asiasanat Harrastustoiminta, valtionavustus, Kainuu, Pohjois-Pohjanmaa			
ISSN (painettu) -	ISBN (painettu) -	ISSN (verkkojulkaisu) -2343-3132	ISBN (verkkojulkaisu) -978-952-5900-73-6
Kokonaissivumäärä 22		Kieli suomi	Hinta -
Julkaisija Pohjois-Suomen aluehallintovirasto		Paino -	

Sisällysluettelo

1. Johdanto	5
2. Toteutunut harrastustoiminta kaudella 2021	7
2.1. Avustusten jakautuminen	9
2.2. Alueellisuus	11
2.3. Harrastustoiminnassa mukana olevat	12
3. Harrastustoiminnan taloustiedot	15
4. Toiminnan arviointi	17
Lähteet	21

1. Johdanto

Lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan avustamisen tavoitteena on lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien lisääminen, lasten ja nuorten yhteisöllisyyden ja osallistumisen vahvistaminen sekä uusien, monipuolisten elämysten saaminen yhdessä ikäisten kanssa.

Avustus on tarkoitettu käytettäväksi lasten ja nuorten vapaa-aikoina tapahtuvaan toimintaan, jolla edistetään lasten ja nuorten tasapuolisia mahdollisuuksia osallistua säännöllisesti, pitkäjänteisesti ja laadukkaasti järjestettyyn harrastustoimintaan. Avustuksella tuetaan niin ikään lasten ja nuorten mahdollisuuksia monipuoliseen harrastamiseen. Harrastustoimintaa voidaan suunnata myös syrjäytymistä ehkäisevään toimintaan sekä monikulttuuriseen harrastustoimintaan paikallisen tarpeen mukaan. Avustusta myönnetään koulujen lukuvuoden aikaiseen, lapsille ja nuorille järjestettävään säännölliseen ja tavoitteelliseen harrastustoimintaan sekä koulujen loma-aikoihin sijoittuvaan päiväleiritoimintaan.

Lasten ja nuorten harrastustoiminnan tukemisen taustalla on ajatus siitä, että harrastuksilla voidaan edistää lasten ja nuorten hyvinvointia ja mielenterveyttä. Opetus- ja kulttuuriministeriön laatimassa valtakunnallisessa nuorisotyön ja -politiikan ohjelmassa 2020–2023 (VANUPO) esimerkiksi todetaan, että harrastukset tarjoavat nuorelle mahdollisuuden sosiaaliseen vuorovaikutukseen, itseilmaisuun sekä innostavaan ja motivoivaan toimintaan vapaa-ajalla. Harrastuksissa yhdistyy kaverisuhteiden ylläpitäminen, itsensä kehittäminen, omien unelmien tavoitteleminen ja omien vahvuuksien löytäminen sekä mielekäs ja rentouttava tekeminen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019). Tuoreen koululaiskyselyn perusteella 85 % lapsista ja nuorista on mieluinen harrastus. Luku on noussut edellisestä vuoden 2020 kyselystä. Tärkein syy osallistua harrastukseen on se, että se on kivaa ja siitä tulee iloiseksi. Vastanneista 47 prosenttia harrastaa iltaisin ja joka kolmas heti koulun jälkeen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022).

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmassa yhtenä osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomen saavuttamisen keinona on harrastusmahdollisuuksien lisääminen niin, että jokaiselle lapsella ja nuorella olisi mahdollisuus harrastamiseen koulupäivän yhteydessä. Ohjelman tarkoituksena on vahvistaa koulujen aamu- ja iltapäivätoimintaa ja sen laatua, kerhotoimintaa sekä yhteistyötä kuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden välillä. Vuoden 2020 syksyllä käynnistettiin harrastamisen Suomen mallin valmistelu (Valtioneuvoston julkaisuja 2019).

Valtion nuorisoneuvoston julkaisun (2020) mukaan harrastamisen Suomen malli saattaa lasten ja nuorten harrastamista lähemmäs koulupäivää ja edistää yhdenvertaisten harrastusmahdollisuuksien toteutumista. Maksuton ja nuorten toiveiden mukainen harrastamisen mahdollistaminen ehkäisee syrjäytymistä, lisää hyvinvointia, ja luo edellytyksiä vapaa-ajan lisääntymiselle sekä harrastuskustannusten alenemiselle. Harrastamisen hinnan on todettu erilaisissa kyselytutkimuksissa vaikuttavan etenkin liikunnan harrastamiseen – osalle lapsista ja nuorista harrastuksen hinta onkin kyselyiden mukaan esteenä harrastamiselle (Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 2018: 17–18).

Tässä raportissa selvitetään Pohjois-Suomen aluehallintoviraston myöntämän lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan valtionavustuksen käyttöä Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan maakunnissa kaudella 2021–2022. Raportin tiedot on kerätty valtionavustusta kaudella saaneiden toimijoiden valtionavustuksen loppuselvityksistä. Raportissa kartoitetaan lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan toteutumista, avustusta saaneita toimijoita, kerhotoiminnan sisältöjä, toiminnan kustannuksia ja rahoitusta sekä toiminnan arviointia. Kauden 2021–2022 tietoja verrataan aikaisempien vuosien tietoihin. Raportissa käytetään vuotta 2021 merkitsemään koko kulunutta kautta.

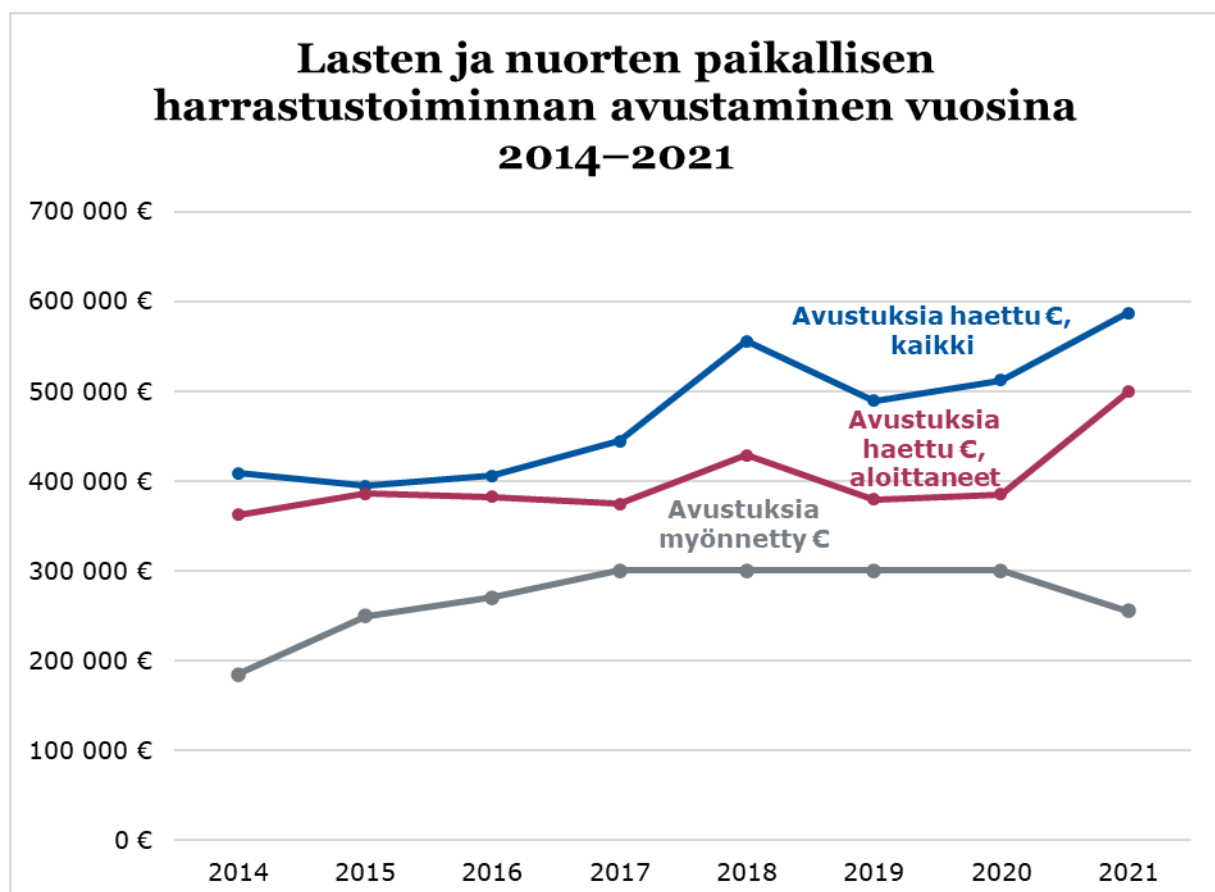
Harrastustoiminnassa mukana olevien lukumääriin sekä talouslukuihin on laskettu ainoastaan ne toimijat, jotka saivat valtionavustusta vuonna 2021. Luvuissa ei siis ole mukana kielteisiä päätöksiä tai käsittelemättä jätettyjä tapauksia.

2. Toteutunut harrastustoiminta kaudella 2021

Vuonna 2021 Pohjois-Suomen aluehallintovirasto myönsi harkinnanvaraista valtionavustusta lasten ja nuorten paikalliseen harrastustoimintaan Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun alueelle yhteensä 255 500 euroa. Avustushakemuksia tuli yhteensä 63 kappaletta. Yksi hakija perui hakemuksensa käsittelyvaiheessa. Myönteisen avustuspäätöksen saaneita hakijoita oli yhteensä 54, joista yksi perui toiminnan. Kielteisten päätösten syynä oli joko se, ettei toiminta vastannut tälle avustusmuodolle asetettuja tavoitteita tai hakija ei vastannut lähetettyyn täydennyspyyntöön lainkaan tai täydennys lähetettiin myöhässä.

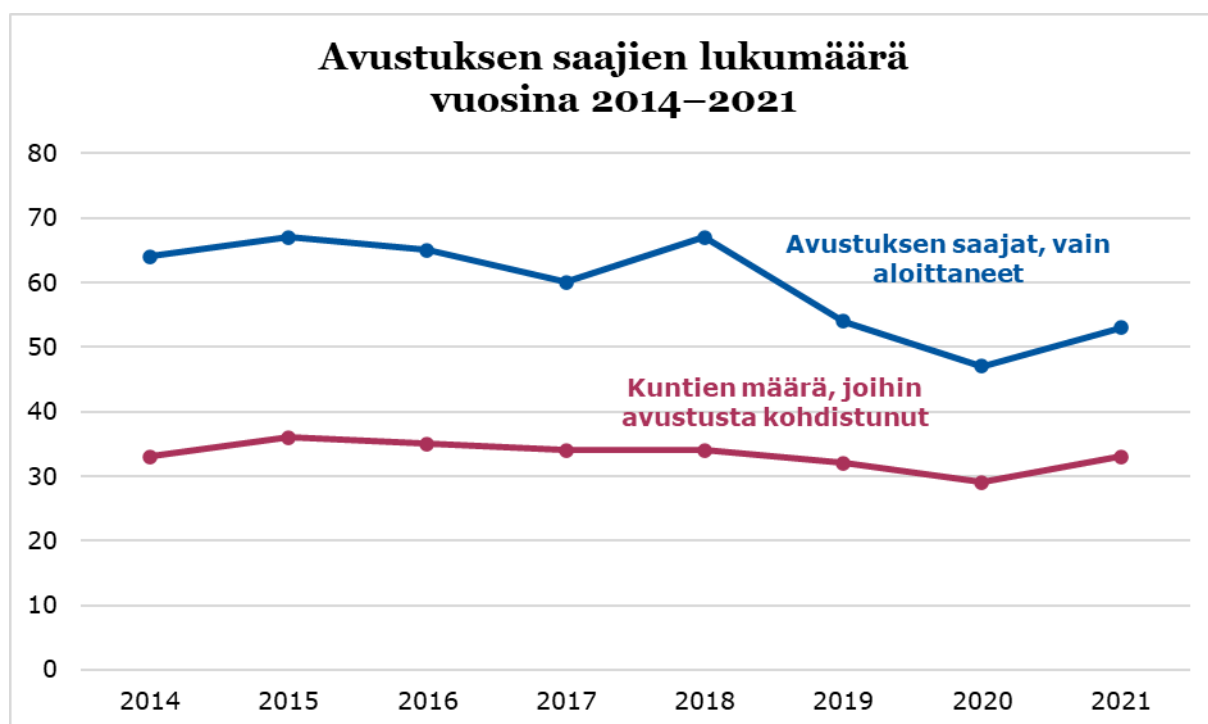
Vuonna 2021 avustusta haettiin kaikkiaan noin 587 000 euroa (Kuvio 1). Myönteisen avustuspäätöksen saaneiden hakemusten yhteenlaskettu hakusumma oli 500 000 €. Hakusummat kasvoivat selvästi edellisvuodesta. Samaan aikaan vuosia samana pysynyt myönnetyn avustuksen määrä laski. Avustuksen käyttöaika oli 1.6.2021–31.5.2022.

Kuvio 1. Lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan avustuksen haettu ja myönnetty euromäärä 2014–2021.

Avustusten saajien lukumäärä lähti nousuun kahden laskusuuntaisen vuoden jälkeen (Kuvio 2.). Vuonna 2021 Pohjois-Suomen aluehallintoviraston alueen 38 kunnasta 33 kunnan alueelle kohdistui harrastustoiminnan valtionavustusta. Avustusta saaneiden kuntien osuus on siis 87 % koko alueen kunnista.

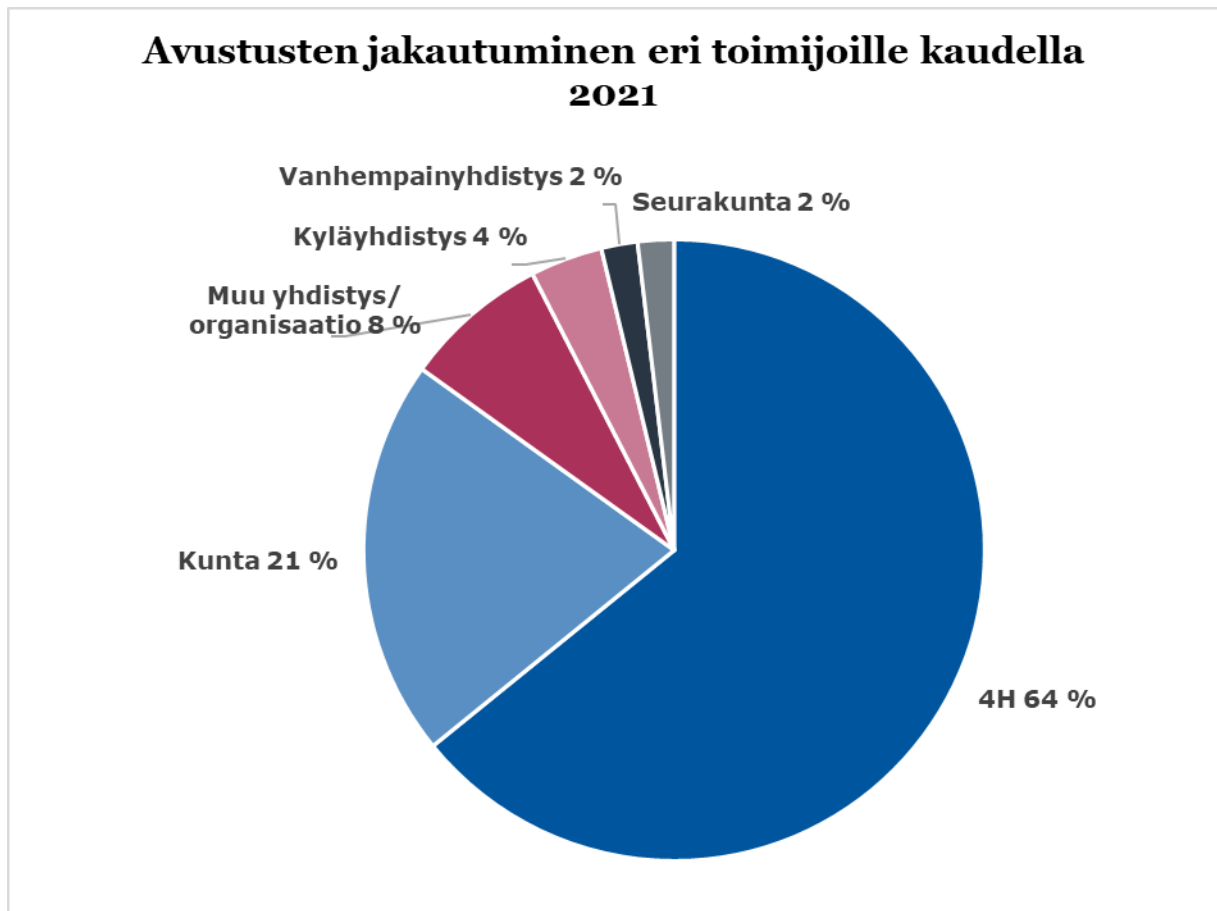
Kuvio 2. Lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan avustuksen saajien lukumäärä sekä kuntien lukumäärä, joiden alueelle avustusta on kohdistunut vuosina 2014–2021.

2.1. Avustusten jakautuminen

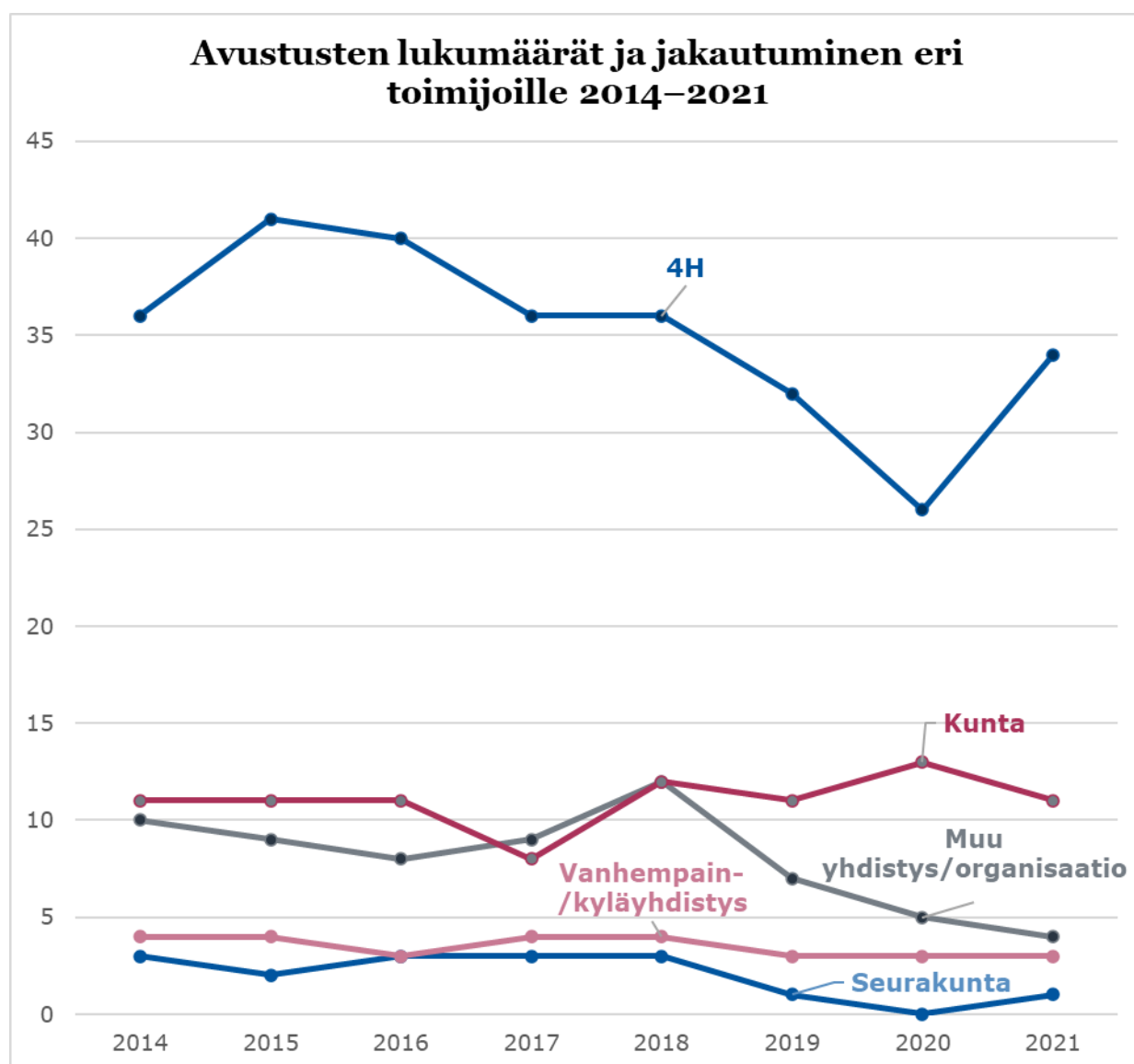
4H-yhdistykset ovat olleet jo pitkään suurin avustuksen saaja Kainuussa ja Pohjois-Pohjanmaalla (Kuvio 3.). Vuonna 2021 avustuksen saaneista 64 % oli 4H-yhdistyksiä ja noin viidesosa oli kuntia. Muut yhdistykset ja organisaatiot - luokkaan kuului kulttuuriin ja monikielisyyteen liittyviä yhdistyksiä ja urheiluseura. Niiden osuus avustuksen saajista oli 8 %. Kyläyhdistykset, vanhempainyhdistykset ja seurakunnat kattoivat loput 8 %.

Kuvio 3. Avustusten jakautuminen eri toimijoiden kesken kaudella 2021.

Kappalemäärinä tarkasteltuna 4H-yhdistysten saamien avustusten määrä on laskenut vuodesta 2015 lähtien, mutta nousi selvästi vuonna 2021 (Kuvio 4.). Joissakin kunnissa kuten Oulussa ja Raahessa on useampi 4H-yhdistys, koska kuntaliitosten myötä liittyneiden kuntien yhdistyksiä on jatkanut toimintaa. Avustuksen saajia kaiken kaikkiaan oli lukumäärällisesti vähiten vuonna 2020, jolloin myös 4H-yhdistysten saamien avustusten määrä oli alimmillaan. Kyseisenä vuonna puolestaan kuntatoimijoiden avustusmäärät olivat korkeimmillaan. Muiden yhdistysten ja organisaatioiden saamien avustusten määrä on ollut korkeimmillaan vuonna 2018, mutta laskenut siitä lähtien. Kuvioon yhdistettyjen vanhempainyhdistysten ja kyläyhdistysten avustusmäärät ovat pysytelleet tasaisesti 3–4 avustuksessa per vuosi. Samoin avustettavien seurakuntien määrä on pysynyt 1–3 vuosittain.

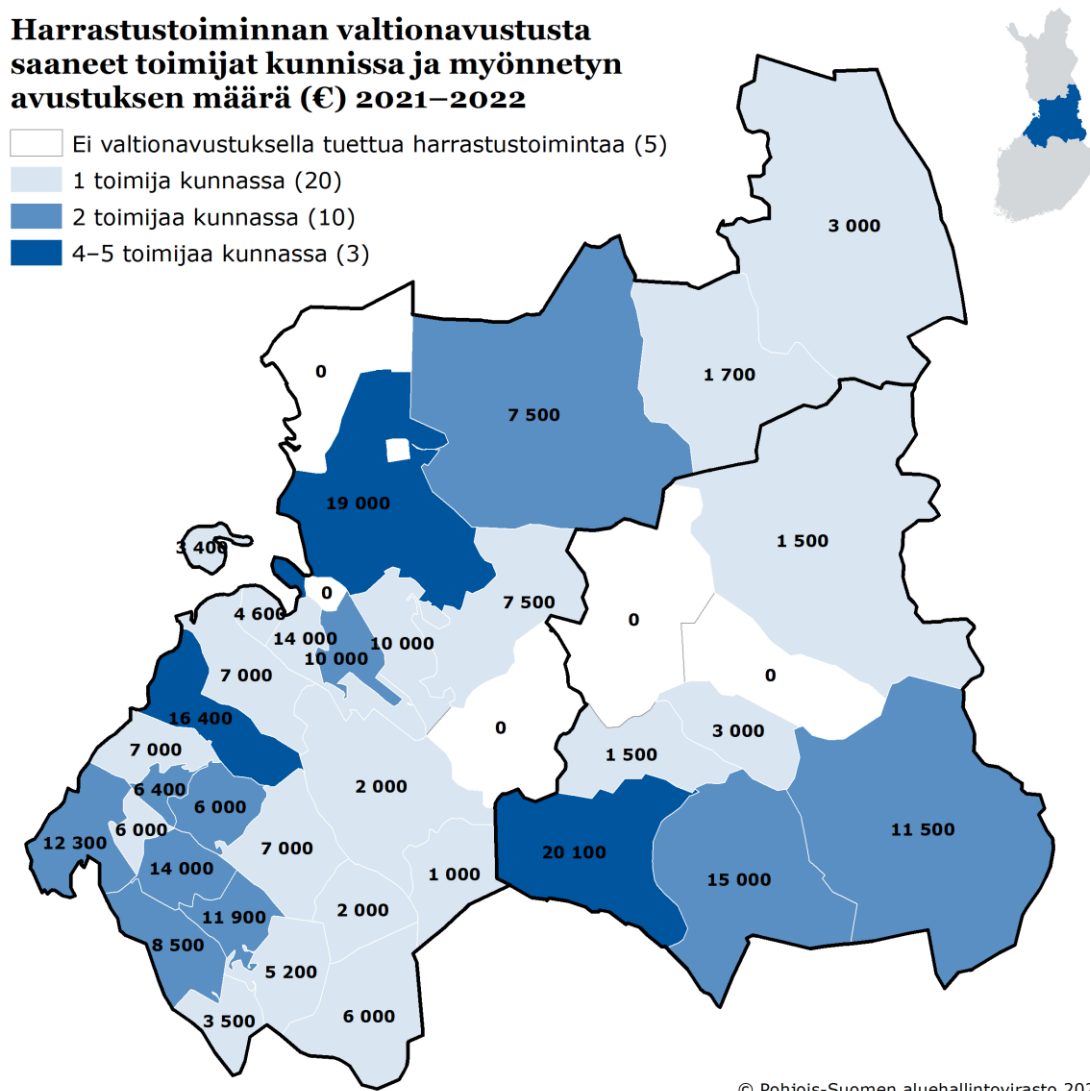
Kuvio 4. Avustusten lukumäärä ja jakautuminen eri tyyppisten toimijoiden kesken vuosina 2014–2021.

2.2. Alueellisuus

Kaudella 2021 harrastustoiminnan valtionavustuksella järjestetty kerho- ja päiväleiritoiminta kattoi laajalti Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan alueen (Kartta 1.). Valtionavustuksella järjestetty toiminta puuttui vain viidestä kunnasta. Oulussa harrastustoimintaa järjesti viisi eri toimijaan, Raahessa ja Kajaanissa neljän. Kymmenessä kunnassa toimijoita oli kaksi ja lopuissa kunnissa yksi. Kahdella toimijalla oli hakuvaiheessa tarkoitus järjestää toimintaa useamman kunnan alueella, mutta toiminta toteutui lopulta vain yhden kunnan alueella. Yleisesti on toivottavaa, että avustusta haettaisiin tarvittaessa yhteistyössä toisen kunnan kanssa, jotta tasavertaisia harrastusmahdollisuuksia saataisiin mahdollisimman moneen kuntaan. Puolesta alueen kunnista 4H-yhdistys oli ainoa valtionavustuksella harrastustoimintaa järjestävä taho. Neljäsosassa kunnista järjestäjänä oli sekä kunta että 4H-yhdistys. Ainoastaan Kajaanissa järjestäjinä oli kunta, 4H-yhdistys sekä lisäksi jokin muu yhdistys tai organisaatio.

Kartta 1. Harrastustoimintaa järjestäneiden toimijoiden määrä sekä myönnetyn avustuksen määrä kunnittain kaudella 2021.

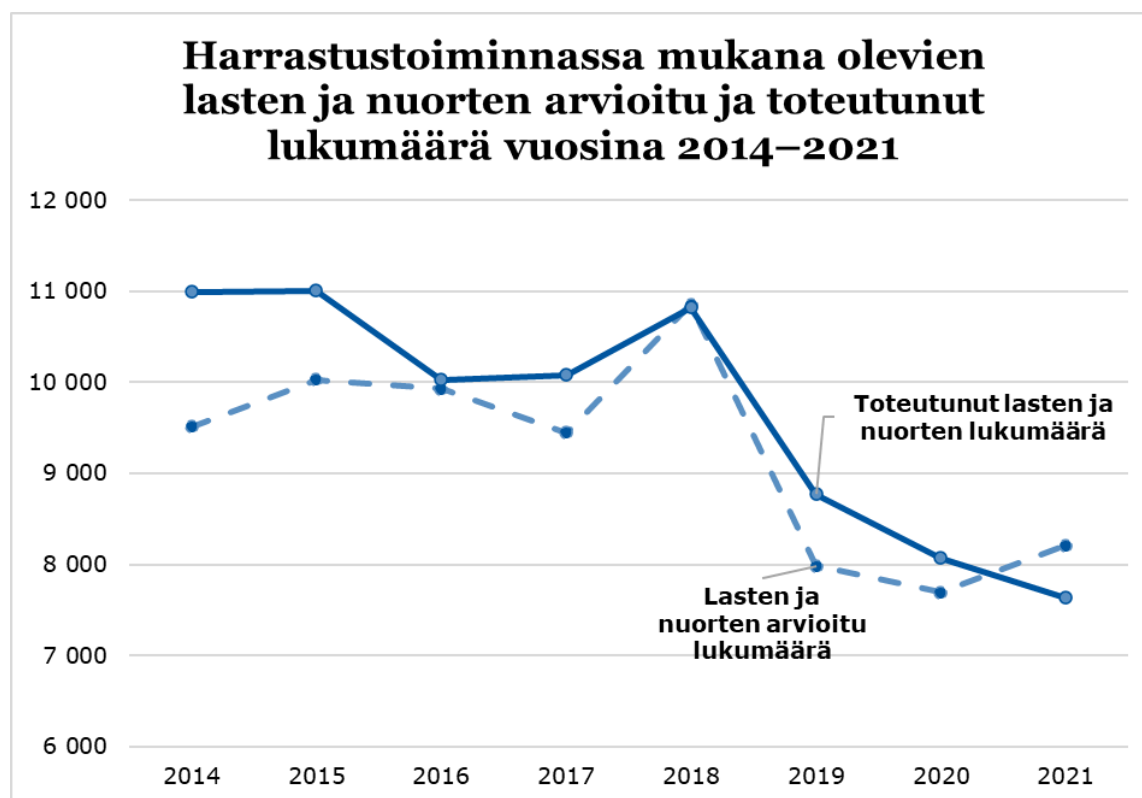

2.3. Harrastustoiminnassa mukana olevat

Lasten ja nuorten sosiaaliset ja liikunnalliset taidot, kädentaidot sekä arkielämän taidot karttuvat päiväleireillä ja kerhoissa. Harrastustoiminnassa on mahdollista ilmaista itseään taiteen, musiikin tai vaikkapa teatterin keinoin, seikkailla luonnossa, opetella hevosen hoitoa tai korjata mopoa. Valtionavustuksella tuettu toiminta ei vaadi jäsenyyttä eikä tähtää kilpailuun. Toiminta on lasten ja nuorten saavutettavissa niin ajallisesti kuin paikallisesti, ja on maksutonta tai maksut ovat kohtuullisia. Vaikka toiminta on rentoa vapaa-ajanviettoa, se on ohjattua ja suunnitelmallista. Lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus vaikuttaa toiminnan sisältöön, ja monissa kerhoissa nuoret voivat itse aloittaa työuraansa kouluttautumalla kerho-ohjaajiksi.

Kuviossa 5. on vertailtu hakemusvaiheessa kerhoihin ja päiväleiritointaan osallistuvien lasten ja nuorten arvioitua määriä toteutuneisiin määriin. Vuosina 2014–2020 olivat toteutuneiden lasten ja nuorten määrät korkeammat kuin hakemuksissa oli arvioitu. Jopa vuonna 2020 toteuma oli arvioita suurempi koronan aiheuttamista rajoituksista huolimatta. Poikkeuksellinen muutos tapahtui vuonna 2021, jolloin toteuma jäi arvioitua määriä pienemmäksi. Yhteenlaskettuna osallistujamäärät laskivat, vaikka päiväleireillä osallistujamäärät nousivat. Kuviota 6. tarkasteltaessa on huomioitava, että avustushakemusten määrä laski vuonna 2019, mistä johtuen myös toimintaan osallistuneiden arvioidut ja toteutuneet lukumäärät laskivat selvästi. Kahden viime vuoden osallistujamäärien lasku selittyy pääosin koronan vaikutuksilla.

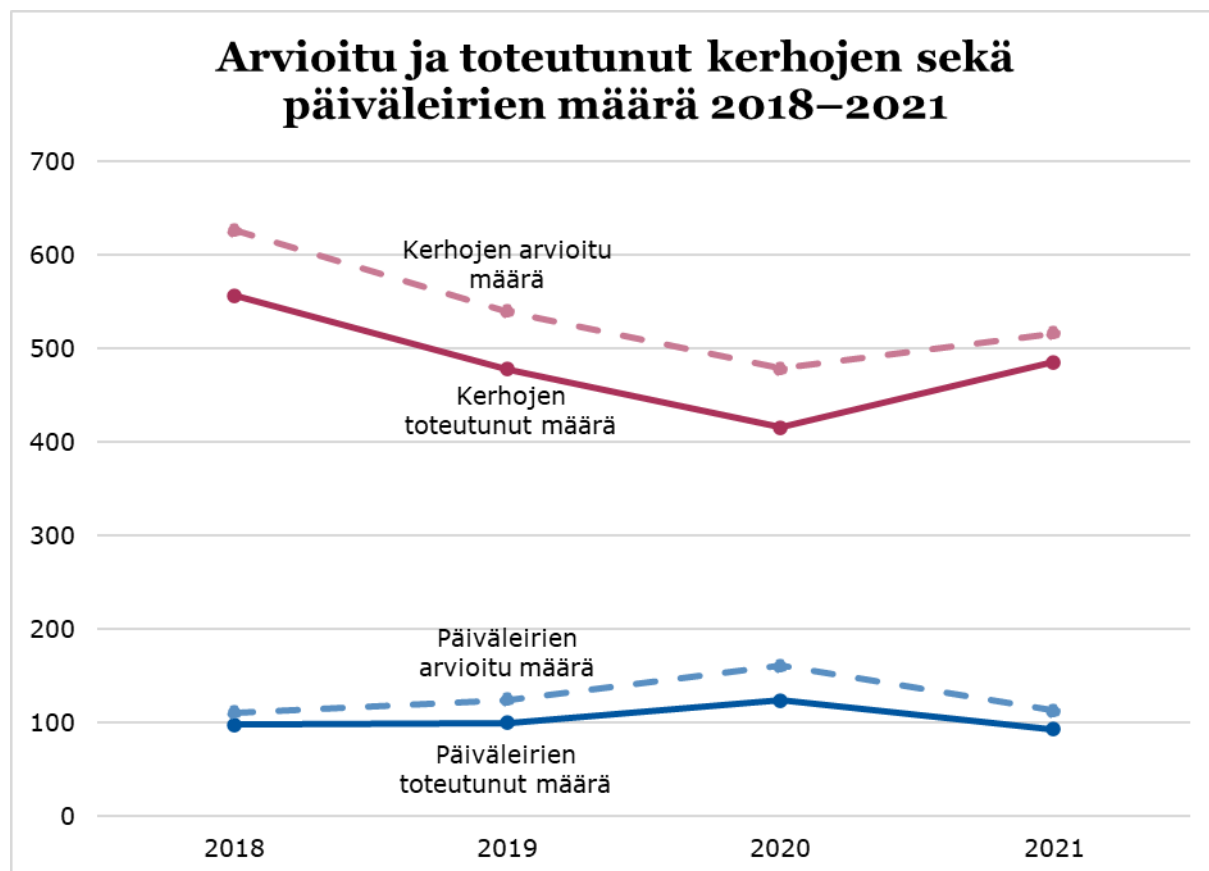
Kuvio 5. Harrastustoiminnassa mukana olevien lasten ja nuorten arvioitu ja toteutunut lukumäärä 2014–2021.

Kaudella 2021 valtionavustuksella toteutettiin kaikkiaan 486 kerhoa ja 93 päiväleiriä (Kuvio 6.). Päiväleirejä toteutui 20 kpl vähemmän kuin hakuvaiheessa suunniteltiin ja kerhoja 31 kappaletta vähemmän. Kerhoihin osallistui noin 5 700 ja päiväleireille 1 900 lasta ja nuorta. Kesän 2021 päiväleireihin vaikutti koronarajoitukset. Vaikka leirejä järjestettiin edellisvuotta vähemmän ja osallistujamääriä jouduttiin rajoittamaan monella leirillä, osallistumisinnostus kasvoi ja osallistuneiden määrä nousi reilulla 200 hengellä edellisvuodesta. Päiväleiritointia järjestettiin paikoin yhteistyössä kunnan, 4H-yhdistyksen ja seurakunnan kanssa. Näin kustannuksia voitiin jakaa ja saada riittävästi ohjaajaresurssia. Korona vaikutti etenkin syyskaudella myös kerhojen toimintaan, mutta kevätkaudella 2022 koronarajoituksia höllennettiin asteittain ja kerhotoiminnan järjestäminenkin helpottui. Kerhojen määrässä palattiinkin koronaa edeltäviin lukuihin. Kerhoihin osallistuneiden määrä laski edellisvuodesta 670 hengellä.

Moni toimija joutui tekemään muutoshakemuksen kauden alussa, sillä toimintaa jouduttiin supistamaan saadun valtionavustuksen ollessa huomattavasti pienempi kuin mitä oli haettu. Toimijoista 53 % järjesti sekä kerhoja että päiväleiritointia ja 40 % toimijoista keskittyi ainoastaan kerhotoimintaan. Neljä toimijaa järjesti vain päiväleirejä.

Kuvio 6. Arvioitu ja toteutunut kerhojen sekä päiväleirien määrä kausina 2018–2021.

Liikunta ja tanssi, kädentaidot, luonto ja kotitalous ovat suosituimmat kerhojen teemat monitoimikerhojen lisäksi (Kuvio 7.). Harrastustoimintaa järjestäneistä toimijoista yli 70 % prosenttia arvioi valtionavustushakemuksessaan järjestävänsä kyseisiä kerhotyyppejä. Kaiken kaikkiaan kerhojen teemat ovat monipuolisia ja lasten ja nuorten toiveista lähteviä. Jos huomataan, että jonkin kerhon osallistujamäärät tippuvat, teemaa voidaan tarvittaessa vaihtaa kesken kauden. Teemat vastaavat hyvin koululaiskyselyn tuloksia, joissa kysyttiin lasten ja nuorten toiveharrastuksia ja kiinnostuksen kohteita (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022).

Kuvio 7. Erilaiset kerhotoiminnan sisällöt ja niiden osuudet valtionavustusta saaneiden toimijoiden valtionavustushakemuksissa kaudella 2021.

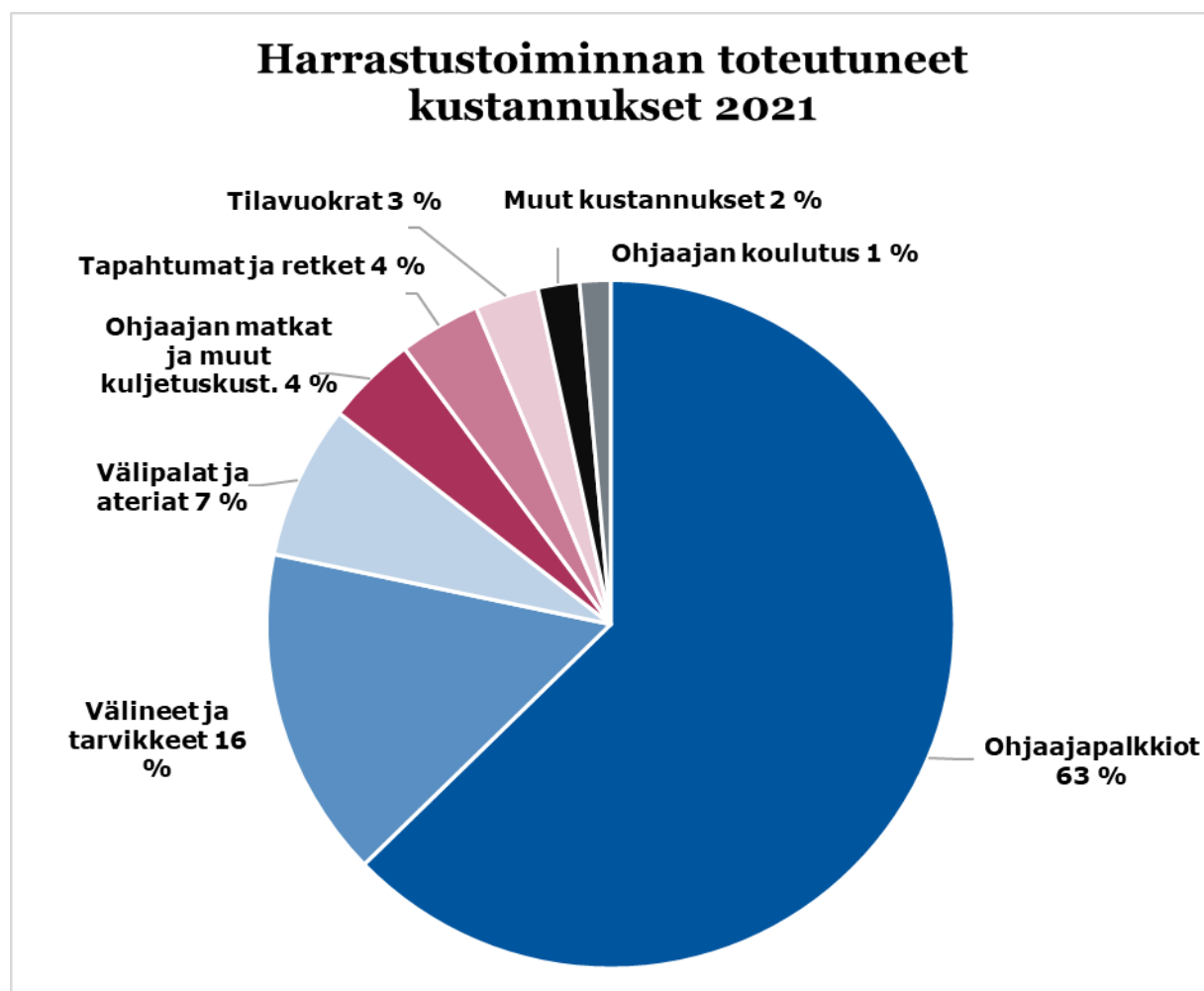

3. Harrastustoiminnan taloustiedot

Vuonna 2021 Pohjois-Suomen aluehallintovirasto myönsi 255 500 euroa harrastustoiminnanvaraista valtionavustusta lasten ja nuorten paikalliseen harrastustoimintaan. Avustus oli 44 500 € vähemmän kuin edellisvuonna. Kaudella 2021 kerhotoiminnan kokonaiskustannukset olivat noin 488 000 €, mikä oli 53 000 € suuremmat kuin edellisvuonna.

Ohjaajapalkkioiden osuus kokonaiskustannuksista oli selvästi suurin menoerä ollen noin 63 % (Kuvio 8.). Erilaisten materiaali- ja välinekustannusten osuus oli 16 %. Muiden kustannustyyppien osuudet olivat viiden prosentin molemmin puolin. Kustannuksia syntyi muun muassa välipaloista ja aterioista, ohjaajan matkoista, tapahtumista ja retkistä sekä niihin liittyvistä kuljetuksista, tilavuokrista ja ohjaajien koulutuksesta. Luokkaan muut kustannukset sisältyi yleisimmin vakuutusmaksuja sekä mainontaan meneviä kuluja. Kustannusten osuuksissa ei ole tapahtunut juuri muutoksia pariin edelliseen vuoteen verrattuna.

Kuvio 8. Lasten ja nuorten harrastustoiminnan eri kustannustyyppien osuudet kokonaiskustannuksista vuonna 2021.

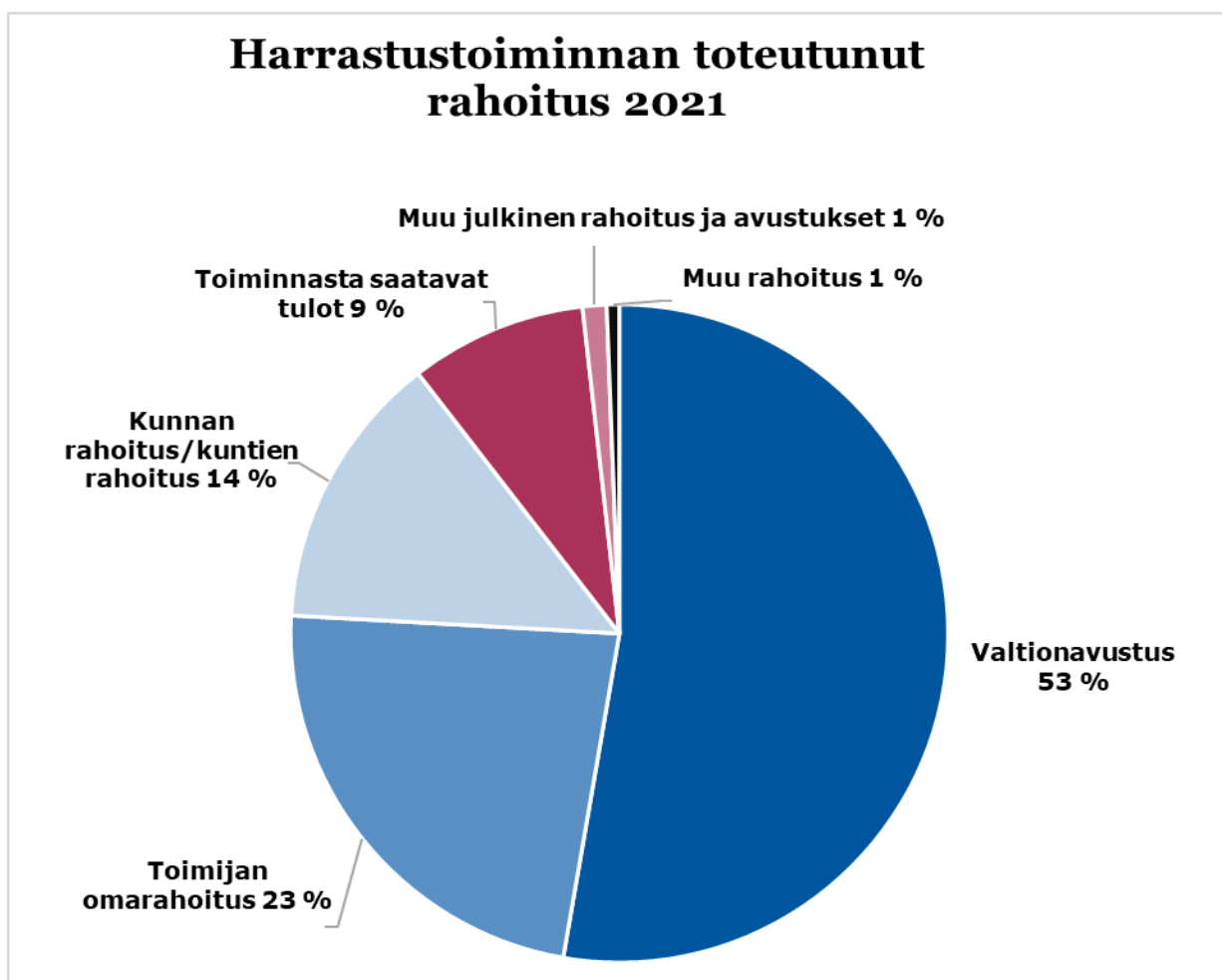

Valtionavustuslain mukaan valtionavustus ei saa kattaa valtionavustuksen kohteena olevasta toiminnasta tai hankkeesta aiheutuvien kokonaiskustannusten täyttä määrää, vaan toimintaan tulee käyttää myös muuta rahoitusta. Myönnetty avustus voi kattaa enintään 90 % avustettavan harrastus- tai päiväleiritoiminnan toteutuneista hyväksyttävistä kustannuksista.

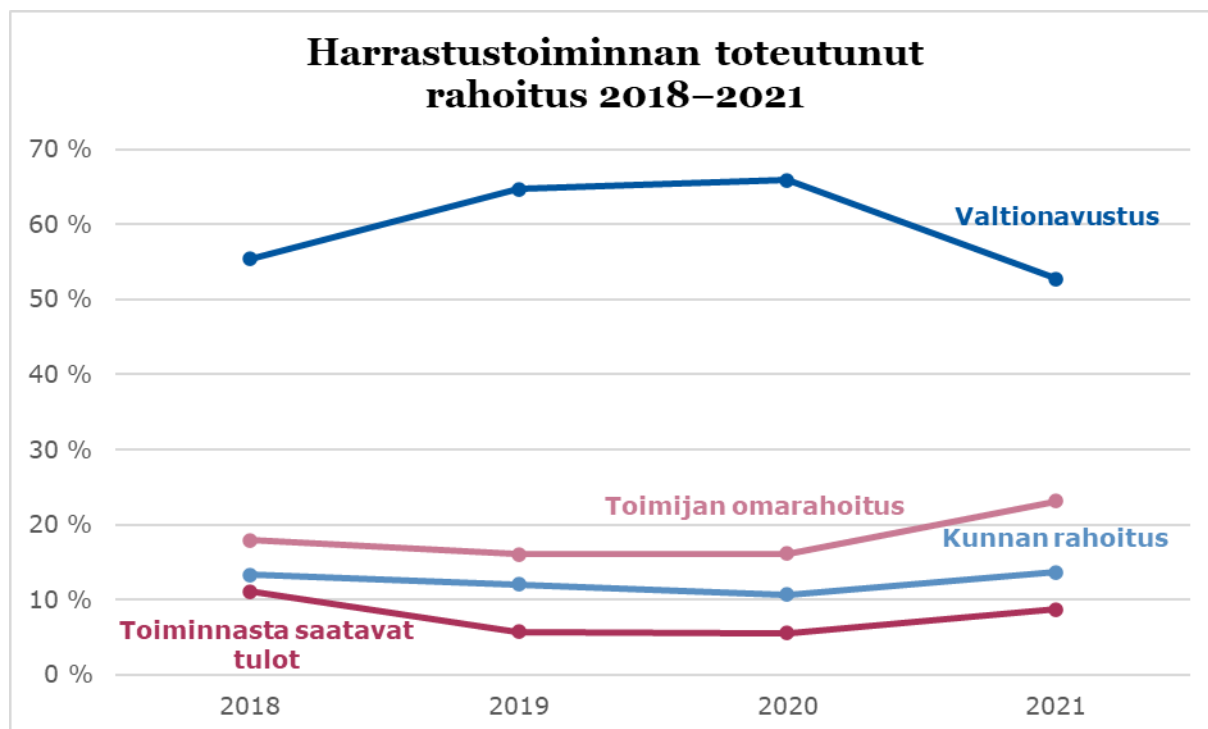
Lasten ja nuorten harrastustoiminnan kokonaisrahoituksesta katettiin valtionavustuksella 53 % vuonna 2021 (Kuvio 9.). Toimijan omarahoitus kattoi vajaan viidesosan rahoituksesta. Kunnan tai kuntien rahoitus kattoi 14 % ja toiminnasta saatavat tulot 9 % kokonaisrahoituksesta. Vuoteen 2020 verrattuna rahoituslähteiden osuuksissa tapahtui muutoksia (Kuvio 10.). Valtionavustuksen osuuden laskiessa 13 prosenttiyksikköä etenkin toimijoiden omarahoitusosuus kasvoi, mutta myös kunnan tai kuntien sekä toiminnasta saatavien tulojen osuus rahoituksesta kasvoi.

Vuoden 2021 valtionavustuksesta pyydettiin palautuksia vain yhdeltä toimijalta vajaan 200 €. Palautusten määrä laski vuodesta 2020 selvästi, jolloin palautuksia kertyi lähes 7 000 € kuudelta eri toimijalta. Pääasiassa tämä johtui koronan aiheuttamista vaikeuksista toiminnan järjestämisessä.

Kuvio 9. Lasten ja nuorten harrastustoiminnan eri rahoituslähteiden osuudet kokonaisrahoituksesta vuonna 2021.

Kuvio 10. Lasten ja nuorten harrastustoiminnan eri rahoituslähteiden osuudet kokonaisrahoituksesta kausina 2018–2021.

4. Toiminnan arviointi

Lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan valtionavustusten loppuselvitysten toiminnan kuvaukset ja arviot toiminnan merkityksellisyydestä jatkoivat samalla linjalla kuin aiempina vuosina. Erityisesti pienillä paikkakunnilla harrastustoiminta oli tärkeää koko perheen hyvinvoinnille sekä lasten kasvu- ja kehitykselle. Kerho- ja päiväleirit toimivat perheiden tukena arjessa, lasten ja nuorten innostajana ja motivoijana sekä tärkeänä osana kuntien palvelutarjontaa. Lapset ja nuoret saivat uusia kokemuksia ja taitoja sekä mielekästä tekemistä, mille oli erityistä tarvetta koronaan liittyvien rajoitusten vähentäessä muita harrastusmahdollisuuksia.

Kerhot ja leirit tukevat lasten ja nuorten hyvinvointia ja sosiaalista kehitystä. Ne tarjoavat tekemistä arkeen sekä turvallisia aikuisia, jotka voivat olla mukana nuoren elämässä pitkäänkin. Kerhot toimivat edelleen myös hyvänä ensimmäisenä työpaikkana monelle nuorelle. Työn avulla nuoret saivat kokemuksen siitä, että heidän panoksellaan on merkitystä, mikä osaltaan parantaa nuoren itsetuntoa. Kerhotoiminta antoi lapsille tärkeitä taitoja elämää varten. Vastauksissa näkyivät niin sosiaalisten taitojen ja itsetunnon kehittyminen, erilaisten kädentaiteiden ja liikuntamuotojen oppiminen kuin luonnontuntemuksen ja kulttuurien oppimisen merkitys.

Kaiken kaikkiaan lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan tukemisella valtionavustuksella on edelleen merkittävä rooli Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun alueella. Pienissä kunnissa toiminta tuo lapsille mahdollisuuksia, joita koulu ja maksulliset toimijat eivät välttämättä voi tarjota. Paikalliset, kyläkohtaiset kerhot ja leirit ovat tärkeässä roolissa myös yhteisöllisyyden näkökulmasta. Erityisesti vähävaraisten perheiden lapsille tämä toiminta voi olla ainoa mahdollisuus päästä aktivoivaan ja turvalliseen harrastustoimintaan mukaan.

Kauden aikana osa kerhoista toimi välillä koronatilanteen takia etäkerhona. Monissa paikoissa tähän oltiin jo totuttu edelliskautena joten sekä ohjaajilla että lapsilla ja nuorilla oli paremmat valmiudet jatkaa kerhotoiminnoissa mukana poikkeusoloissakin. Kerholaisille esimerkiksi jaettiin valmiit materiaalipaketit kotiin etäohjauksen lisäksi. Kerhojen ja päiväleirien osallistujamääriä saatettiin joutua rajoittamaan tai toimintaa järjestämään vain ulkotiloissa. Kevätkaudella koronan aiheuttamat rajoitukset lievenivät. Joissakin kerhoissa havaittiin voimakasta osallistujamäärien laskua kun taas joissakin koronan vaikutus oli pienempi.

Myös Harrastamisen Suomen mallilla nähtiin olevan paikoin vaikutuksia lasten ja nuorten paikalliseen harrastustoimintaan, niin että osallistujamäärät laskivat tai kouluilta ei ollut saatavilla kerhotiloja. Kerhokävijöiden määrä on laskusuunnassa joissain paikoissa pienenevien ikäluokkien takia. Ilahduttavaa oli lukea muutamasta loppuselvityksestä, että toimintaan oli saatu mukaan Ukrainasta paenneita lapsia ja nuoria.

Tähän loppuun on koottu loppuselvityksistä poimittuja toteutuneen toiminnan kuvauksia ja arvioita toiminnan vaikutuksista.

”...Kesäleiri keskustassa on ollut suosittu. Sinne on saanut osallistua päiväkohtaisesti. Leiri on yhteistyössä kaupungin nuorisopuolen kanssa jotta on aikuisia vastuuhjaajia. Nuoria palkataan toimintaan mukaan. Tänä päivänä on useita lapsia jotka tarvitsevat henkilökohtaista ohjausta, jotta leiripäivät sujuisivat hyvin sen vuoksi täytyy palkata useampia ohjaajia jotta päivät sujuisivat ja jokainen saisi hyviä kokemuksia leireiltä.”

”Maalaispaikkakunnallamme 4H tunnetaan kerhotoiminnastamme. Edelleenkin ilta-aikaan järjestettävät harrastustoiminnat sivukylillä ovat erittäin vähäisiä ja 4H-yhdistys ainoastaan järjestää 6-28v. lapsille ja nuorille matalan kynnyksen harrastustoimintana kerhotoimintaa näin laajasti koko lukukauden ajan.”

”Hakemusvaiheessa elimme vielä hyvin epävarmaa aikaa koronatilanteen suhteen, epävarmuus jatkuikin sitten melkein koko hankkeen ajan. Tuntui siltä, että mikään muu ei ole varmaa kuin se, että muutoksia ja uusia tilanteita tuli melkeinpä viikottain. Kokoonumisrajoitukset muokkasivat tapahtumien ja kerhotoiminnan järjestämistä, vaikutusta oli myös kesän päiväleireihin. Kaikesta kuitenkin selvitettiin mielestämme kiitettävästi ja lapsia ja nuoriakin tavoitimme mielestämme olosuhteet huomioon ottaen hyvin. Muutokset eivät olleet suuri kerhotoiminnassa. Lähinnä sellaisia, mitkä johtuvat siitä, että nuoria ja lapsia ei kiinnostakaan tarjotut aiheet vaikka etukäteen kysyttykin on. Niinpä olemme olleet joustavia ja mukautuneet tilanteeseen mahdollisuuksien mukaan.”

”Kulunut toimintakausi lähti liikkeelle kesän 2021 päiväleiritoiminnalla. Niitä järjestettiin suunnitelman mukaisesti kolme ja osanottajamäärä oli ennakoidun mukainen. Syksyllä kerhotoiminta käynnistyi tunnustellen ja silloisia pandemiaohjeistuksia noudattaen. Koko toimintakauden aikana seurattiin tilannetta ja toimintaa muokattiin tarpeen mukaisesti ryhmiä pienentäen tai toimintaympäristöä muuttamalla.”

”Kerhotoimintamme oli matalan kynnyksen toimintaa ja sinne ovat olleet tervetulleita kaikki lapset riippumatta perheen taloudellisesta tilanteesta tai siitä onko lapsi yhdistyksen jäsen vai ei. Kerhojen suosio näkyi erityisesti sivukylillä, jossa olemme jakaneet kerhoja isompien ja pienempien kerhoihin. Kerhojen toiminta omalla kylällä on tärkeää ja se lisää kylän yhteisöllisyyttä entisestään. Kerhoissa opittiin sosiaalisuutta ja suvaitsevaisuutta ja opeteltiin toimimaan ryhmässä. Kerhoissa opeteltiin myös kunnioittamaan luontoa ja eläimiä sekä ympäristöä. Nämä ovat meille tärkeitä arvoja, joita tuomme esiin kaikessa toiminnassamme. Lapset pääsivät suunnittelemaan kerhoja yhdessä ohjaajien kanssa, jolloin tekeminen on mieluista. Kerhoissa on koettu myös haastavia tilanteita, joita ohjaajat ovat selvittäneet yhdessä tj:n kanssa. Haastaviin tilanteisiin, kuten esimerkiksi kiusaamiseen puututaan heti ja siihen koulutetaan ohjaajia. Kerhonohjaajat ovat saaneet erinomaista kokemusta lasten kanssa toimimisesta ja he voivat hyötyä siitä mahdollisesti tulevaisuuden opinnoissaan.”

”Koronan aikaset sulut ja rajoitteet näkyvät kävijämäärässä. Kesänleireille oli todella paljon tulijoita, tämä mielestämme kertoo suoraan tauosta leirien pitämisessä, lasten ja nuorten tarve päästä tekemään ja kokoontumaan yhdessä on kova. Tämä näytyi myös syksyllä 2021 kerhotoiminnan aloituksessa, monella tuntuu olevan tarve osallistua kaikkeen mahdolliseen toimintaan, toiminta kuitenkin rauhoitui ja asettui omille uomilleen aika pian aloituksen jälkeen. Nuorten kerhonohjaajia oli tulossa töihin jopa enemmän kuin pystyimme saamaan kerhopaikkoja. Monelle nuorelle tämä työpaikka on ensimmäinen kosketus työelämään ja sen tuomiin vastuihin. Tätä pidämmekin yhtenä toimintamme avainasiana. Moni nuorista myös jatkaa leiritoimintaan kesällä.”

”Toiminnan vaikutukset ovat lapsiperheiden näkökulmasta positiivisia. Perheillä on tarve loma-ajalle sijoittuvaan alakouluikäisten lasten päivätoimintaan vanhempien ollessa töissä. Tähän tarpeeseen päiväleiritoiminnalla pystyttiin hyvin vastaamaan. Toimintaan osallistuneet lapset saivat toimia vertaisryhmässä opetellen uusia asioita ja vahvistaen jo olemassa olevia taitoja. Lapset oppivat myös käyttämään kunnan eri vapaa-ajan palveluita (esim. kirjasto- ja liikuntapalvelut, ulkoliikuntapaikat) sekä tutustuivat paikallisten järjestöjen toimintaan. Ohjaajina päiväleirillä toimivat kunnan hyvinvointitoimen työntekijät. Lisäksi kesäkuun päiväleirillä yhtenä työntekijänä toimi seurakunnan lastenohjaaja. Myös kesäkuun päiväleirillä apuna oli seurakunnan kouluttamia isosia. Työntekijät ja isokset tulivat lapsille tutuiksi jo kesätoiminnoissa. Syksyllä nuorisotyön toimintojen alkaessa osallistuneet lapset tuntevat työntekijöitä ja osallistumiskynnys avoimiin vapaa-ajantointoihin on matalampi.”

”Hanke vaikutti positiivisesti erityisesti ukrainalaisten ja venäläisten välisiin asioihin liittyen meneillään olevaan sotaan. Suomalaiset lapset puolestaan tutustuivat venäläisiin lapsiin ja huomasivat, että ihmiset eri puolilla maailmaa ovat samanlaisia, eikä vihapuhe ole järkevää.”

”Kerhotoiminnan kulmakivenä ovat omistautuneet ja hyvin koulutetut kerhonohjaajat. Hyvä tiimihenki on pysynyt edelleen vuodesta toiseen ja mukana on kerhonohjaajia, jotka ovat mukana jo yhdeksättä vuotta pitäen säännöllisesti kerhoa. Toimintaa kuvaa hyvin myös se, että kerhonohjaajana toimiminen ja vastuun ottaminen tukee kerhonohjaajan mukaan häntä itseään jaksamaan paremmin. Kerhonohjaajat ovat tiivis yhteisö, joka kuitenkin ottaa jokaisen avoimesti vastaan sellaisena kuin kukin on. Kerhonohjaajatoiminta tukee myös ohjaajia opinnoissa eteenpäin. Osa kerhonohjaajista lähtevät opiskelemaan sosionomiksi, yhteisöpedagogiksi tai opiskelevat jo samalla Kajaanissa lähihoitajaksi tai kasvatusta ja ohjausalaa. Yksi ohjaajista opiskelee erä- ja luonto-oppaaksi.”

”Kerholaisia oli vähemmän, kuin ennen korona-aikaa. Myös suomen harrastamisen mallin kerhojen alkaminen vähensi kerholaisia. Kaksi kerhoa loppui syyskuudella kävijöiden vähyden vuoksi. Mukana olleet kerholaiset olivat aktiivisia ja innokkaita.”

”Kerholaisten vanhemmilta on tullut paljon positiivista palautetta kerhotoiminnasta, sekä kerhonohjaajien vastuullisesta toiminnasta esimerkiksi pienen loukkaantumisen jälkeen. Vanhempiin on heti otettu yhteyttä kerhonohjaajien taholta ja sitten vielä seurakunnan työntekijän taholta. Tänä kerhokautena on ollut ennätysmäisen vähän kerholaisia, mutta kerhoja on silti pidetty niille kerholaisille mitä on ollut. Koska heille kerhossa oleminen on ollut tärkeää toimintaa. Uskon että ensi syksynä kerholaisten määrä kääntyy jälleen nousuun sillä kerhomme ovat maksuttomia ja kaikki elämisen kulut tulevat nousemaan. Osalla perheistä tulee olemaan suuria ongelmia lasten harrastusten kustannuksien kanssa ja silloin maksuttomuus on helpotus perheille.”

”Korona-aika tuntui toisaalta korostavan tarvetta kokoontua ja tulla mukaan toimintaan, toisaalta varsinkin vanhemmat rajoittivat lasten mahdollisuuksia osallistua suojellakseen koronalta. Varsinaisen toimintojen sulkemisen jälkeen lapset ja nuoret löysivät tiensä toimintaan hiljalleen. Kerhotoiminnassamme on aina keskeisenä tavoitteena se, että taloudellisesti kaikilla lapsilla on yhtäläinen mahdollisuus osallistua toimintaan. Toinen keskeinen tavoite on kaverien löytäminen ja se, ettei kukaan jäisi yksin. Erityisesti 3-4 -luokkalaisten iltapäivä oli erittäin suosittu ja toi lisää lapsia toimintaan koronapelon laannuttua. Osan vuodesta suuret monitoimi-iltapäivät ja englanninkielinen iltapäivä jouduttiin pitämään kiinni kokoontumisrajoitusten takia.”

Lähteet

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2019). *Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma vuosille 2020–2023*. <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=0900908f8066e183>

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2022). Koululaiskysely. <https://okm.fi/koululaiskyselyt-harrastamisesta>

Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31 (2019). *Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. OSALLISTAVA JA OSAAVA SUOMI – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteyskunta*. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161931/VN_2019_31.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja (2018). Verkkojulkaisu nro 57. *Selvitys valtionhallinnon toimenpiteistä lasten ja nuorten harrastustoiminnan edistämiseksi*. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2018/01/LNH_raportti_2501.pdf

Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja (2020). *Harrastamisen äärellä. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2020*. Toimittanut Mikko Salasuo. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2021/05/lasten-ja-nuorten-vapaa-aikatutkimus-2020-web.pdf>

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto

Oulu

2022